OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

17.10.2019

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Virpi Koivu, erityisasiantuntija

Hallintovaliokunta 18.10.2019 klo 11:30; E 42/2019 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausunnon valtioneuvoston E-kirjeestä (E 42/2019 vp), joka koskee 24.7.2019 annettua komission tiedonantoa Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Kohti parempaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisen sääntelyn täytäntöönpanoa (COM (2019) 360 final) – sekä neljää tiedonantoon liittyvää raporttia. Raportit koskevat sisämarkkinoihin vaikuttavien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien arviointia (ns. ylikansallinen riskiarvio), EU:n pankkisektorilla viime aikoina paljastuneita rahanpesutapauksia, EU:n jäsenvaltioiden rahanpesun selvittelykeskusten yhteistyötä ja keskitettyjen pankkitilirekisterien yhteen liittämistä. Oikeusministeriö on osallistunut E-kirjeen laadintaan EU 7 ja EU 10 -jaostokäsittelyjen kautta.

Hallitusohjelman mukaisesti on tärkeää varmistaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseksi riittävät viranomaisresurssit, parantaa tiedonvaihtoa ja tehostaa valvontaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi, huomioiden merkittävät taloudelliset vaikutukset, joita rahanpesu- ja terrorismin rahoittamisrikoksista aiheutuu yhteiskunnalle.

E-kirjeen perusmuistiossa tuodaan esiin, että komission tiedonantoon ei sisälly suoranaisesti ehdotuksia unionin lainsäädännön muuttamisesta. Tarkoituksena kuitenkin on, että neuvosto antaa joulukuussa linjauksensa keskeisistä sääntelykysymyksistä komission myöhempien lainsäädäntöehdotusten pohjaksi.

Komission tiedonannossa luetellaan viimeisimmät EU-säädökset, jotka on hyväksytty rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan tehostamiseksi. Näistä lainsäädäntötoimista on huomattava, että lähes kaikki sisältävät merkittäviä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan rajoituksia tarkoittavia muutoksia. Näitä rajoituksia liittyy erityisesti keskitettyihin pankkitilirekistereihin sekä viranomaisten tietoon pääsyä ja tiedonvaihtoa koskevaan sääntelyyn. Mahdollinen kansallisten rekisterien yhteen liittämisen vaikutukset ulottuisivat vielä pidemmälle yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan, kun tietoja voitaisiin luovuttaa aiempaa nopeammin ja helpommin jäsenvaltioiden välillä. Jo toteutettujen lainmuutosten myötä tapahtunut yritysten omistaja- ja edunsaajatietoja koskevan sääntelyn laajentuminen on samalla merkinnyt aiempaa laajamittaisempaa henkilötietojen käsittelyä. Lainsäädännöllä on myös muita perusoikeuksia rajoittavia vaikutuksia, esimerkiksi omaisuuden suojan osalta silloin, kun epäilyttäviä liiketoimia kuten varainsiirtoja määrätään keskeytettäväksi.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Kuten perusmuistiossa tuodaan esiin, on tärkeää, että mahdollisten uusien lainsäädäntöhankkeiden tarvetta arvioidaan huolellisesti, erityisesti ottaen huomioon jo annetut EU-säädökset. Arviointi- ja valmistelutyössä tulee selvittää suhdetta henkilötietojen suojaan sekä muutoinkin ottaa huomioon EU:n tietosuojalainsäädännöstä seuraavat velvoitteet.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan sovelletaan yleissäädöksenä suoraan sovellettavaa EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää tietosuojalakia (1050/2018), lukuun ottamatta rikosasioissa toimivaltaisten viranomaisten henkilötietojen käsittelyä, johon sovelletaan lakia henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018). Suomessa rahanpesun selvittelykeskus kuuluu keskusrikospoliisin sijoitettuna yksikkönä viimeksi mainittuihin viranomaisiin. Edellä mainitut tietosuojalainsäädännöstä seuraavat velvoitteet liittyvät muun muassa tietosuoja-asetuksen mukaisesti sallittuihin rekisteröidyn oikeuksien rajoittamista koskeviin toimenpiteisiin sekä yleisesti sovellettaviin vaatimuksiin, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyn laillisuutta, tarpeellisuutta ja oikeasuhteisuutta.

Sen lisäksi, että yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan liittyvät vaatimukset on huomioitava lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä, niihin olisi kiinnitettävä huomiota lainsäädäntöä sovellettaessa. Voimassa olevan lainsäädännön soveltamisen tehostamiseen tähtäävillä toimenpiteillä voi olla huomattaviakin vaikutuksia yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan riippuen siitä, minkälaisilla kriteereillä ilmoitusvelvolliset yritykset ja viranomaiset luovuttavat henkilötietoja. Tältä osin on syytä huomata, että rahanpesulainsäädännössä tarkoitetut epäilyttäviä liiketoimia koskevat ilmoitukset eivät vielä sellaisenaan tarkoita, että ilmoituksen kohteena olevaa henkilöä olisi syytä epäillä rikoksesta.

Oikeusministeriön hallinnonalan näkökulmasta on lisäksi tärkeää seurata viime aikaisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntatoimien vaikutusta tietosuojavaltuutetun toimiston resursseihin. Näitä vaikutuksia on syntynyt jo hyväksytystä lainsäädännöstä, mutta erityisesti komission mainitsemalla keskitettyjen rekisterien yhteen liittämisellä.